

A NYELV ÉS AZ EGÉSZSÉG

Rovatunkban többször is előfordultak már diákok által írt cikkek, amelyeket a veszprémi Lovassy László Gimnázium tanulói az Egész-ségedre (<http://egeszseg.lovassy.hu>) honlapra írtak. Fialat szerzőnk, az iskola 13. osztályos tanulója ezúttal a nyelv és az egészség kapcsolatát vette nagytó alá a költészet napja, 2015. április 11. alkalmából.

Érzékterületeink közül már magzati korban előtérbe kerül a hallás, s ennek megfelelően első emlékeink többsége auditív – hangok, zörejek vagy éppen csend. Kezdetől rendelkezésünkre álló kifejezőeszközünk pedig a zene és a nyelv. Azonban míg a zene a kommunikáció elvontabb, inkább érzelmeket közvetítő eszköze, addig a nyelv a hétköznapi társas tevékenység igénytelen, ámde nélkülözhetetlen, összetett, szerves közege. Mibenlétét nem tudjuk pontosan meghatározni, s szerepét sem tudjuk megítélni; mert a nyelv valamennyiünk közös, változó-kony alkotása. Ahogy a biológus is vizsgálja a krumplibogarat, pedig kártevő, s az orvos is kutatja a betegséget, pedig a gyógymódot kell megtalálnia; úgy használjuk mi is a nyelvet, és engedjük, hogy formálja egymást a nyelv, a kifejezés (mint jelenség) és a beszélő.

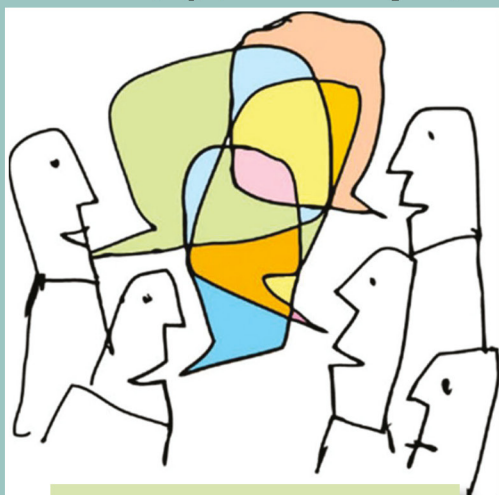
A nyelv szinte már élőlény. Lehet beteg, csonkulhat, élhet, meghallhat, kihallhat. Sőt! Nemcsak fizikai vagy lelki, hanem nyelvi egészség is létezik.

Ha az ember behatóbban, komoly szinten ismer egy nyelvet, akkor minden valószínűség szerint az adott nyelvi közeg gondolkodásmódja, kultúrája, viselkedési normái sem „idegenek” számára, képes a perspektív, kreatív gondolkodásra.

Örök vita folyik arról, hogy mennyiben befolyásolja, esetleg határozza meg a nyelv a gondolkodást – e kérdés számos kísérlet tárgya. Az eredmények értelmezésében azonban eltérnek a különböző állásponton lévők.

Aneta Pavlenko, a philadelphiai Temple Egyetem alkalmazott nyelvész-professzora ezt kutatja kétnyelvűség esetén. „Ha valakinek két anyanyelve

van, azaz kétnyelvű, akkor állandóan képesnek kell lennie váltani a két kategóriarendszer között. És éppen ez történik” – mondja Pavlenko. Például az angol nyelv különbséget tesz bögre (mug), csésze (cup) és pohár (glass) között, és az oroszban is van hasonló különbségtétel a csaska (bögre) és a sztakan (pohár)

Egyes nyelvek sajátosságaink megfelelően kismértékben viselkedésünk, gondolkodásmódunk is megváltozhat, ha egy másik nyelven szólalunk meg

között. Az oroszban azonban inkább a tárgy alakja, mintsem annak anyaga a fontos. Az ilyen különbségeket nevezük kategorizációs különbségeknek. Nagy szerepet kaphatnak a nyelvtanuláskor, hiszen segítségükkel többé nemcsak szókincsünket bővítgetjük, hanem azt is elsajátítjuk, hogy a szavakon keresztül az adott nyelv beszélője hogyan fedezi fel és szemléli környezetét, illetve hogyan határozza meg saját világát.

Pavlenko kutatásai azt is kimutatták, hogy az általunk beszélt nyelvek befolyásolják a memóriánkat is. Vladimir

Nabokovot hozza fel példaként: ő háromnyelvű volt, tökéletesen beszélt angolul, franciául és oroszul. Nabokov három emlékiratot készített. Miért? Megirt és publikált egyet angolul, és amikor ezt oroszul is ki akarták adni, úgy gondolta, hogy majd egyszerűen lefordítja oroszra az angol nyelvű szöveget. Azonban amikor nekiállt lefordítani oroszra az életrajzát, rengeteg olyan dolog jutott eszébe a gyerekkoráról, amire korábban, amikor angolul fogalmazott, nem emlékezett. Így ezeket is beleírta, tehát született egy új könyv oroszul. Később ezt újra vissza kellett fordítani angolra, amikor Amerikában is ki akarták adni.

Kulturálisan és tudományosan is elfogadott tény, hogy az olvasás, az írás és a beszéd igen szoros kapcsolatban áll egymással – és a gondolkodással.

Az írás a fegyelmet, a szintetizációs készségeket, valamint az analitikus és a szillogikus gondolkodást fejleszti. Aki sokat olvas, jobb helyesíró. Aki választékos szövegeket olvas, megtanul a sorok közé látni és saját szókincsét is folyamatosan bővíti. Sokan, sokféleképp megfogalmazták már, hogy az olvasás a retorika fordítottja. Mindemellett terápiai tulajdonságai is vannak: életmód- és tapasztalat-gazdagító, ihletadó, konfliktuskezelő szerepet is kaphat.

Elmondhatjuk tehát, hogy a nyelv hagyományos kommunikációs szerepein túl az egyén és a társadalom gondolkodását és viselkedését épp oly jelentős mértékben formálja, mint mi magunk a nyelvet. Ez a folyamatos, kölcsönös építkezés a szellemi és morális fejlődés záloga – így lesz az édesanyánk nyelvéből édes anyanyelvünk.

HORVÁTH ANDRÁS